

ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМПАТІЇ

Царенко Катерина

*студентка магістерської програми Психологія
філософського факультету кафедри психології
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій та поширення соціальних мереж питання критичного мислення користувачів стає дедалі актуальнішим. Користувачі соціальних мереж щодня стикаються з величезною кількістю інформації, яку їм необхідно оцінювати та аналізувати. Важливо зазначити, що емпатія, як здатність розуміти та співпереживати емоціям інших людей, також відіграє важливу роль у критичному мисленні.

Соціальні мережі сприяють швидкому розповсюдженню інформації, часто без належної перевірки чи підтвердження фактів. Це може призвести до поширення дезінформації, фейкових новин і необґрунтованих тверджень, що ускладнить відокремлення правди від вигадки. Соціальна природа цих платформ може справляти потужний вплив на поведінку користувачів і процеси мислення. Прагнення до прийняття та соціального визнання може змусити людей відповідати переважним наративам або поширеним думкам, що ставить під загрозу їхню здатність мислити критично та об'єктивно.

Постійний потік інформації та швидкі оновлення в соціальних мережах можуть сприяти скороченню концентрації уваги, що ускладнює тривалий цілеспрямований аналіз, необхідний для критичного мислення. Велика кількість неперевіреної та упередженої інформації в соціальних мережах може підірвати здатність критично оцінювати джерела та відокремлювати факти від вигадки, що призводить до прийняття сумнівних тверджень або дезінформації. Знаходження у своїй «соціальній бульбашці» може призвести до звуження перспектив, перешкоджаючи впливу різноманітних точок зору та обмежуючи здатність розглядати альтернативні аргументи чи контрапункти.

Соціальний характер цих платформ може сприяти емоційному прийняттю рішень, де судження ґрунтуються на емоційних реакціях або соціальному тиску, а не на раціональному аналізі та об'єктивних доказах. Постійне відволікання та когнітивне навантаження, створене соціальними мережами, може погіршити метакогнітивні процеси,

ускладнюючи моніторинг і регулювання власних процесів мислення, що є ключовим аспектом критичного мислення [1, с. 3; 2, с. 8–20].

Хоча соціальні мережі створюють проблеми для розвитку критичного мислення, існують стратегії, які можна застосувати для пом'якшення негативного впливу та покращення навичок критичного мислення в епоху цифрових технологій: сприяння цифровій грамотності за допомогою освітніх ініціатив; впровадження програм медіаграмотності для навчання людей деконструювати та аналізувати медіаповідомлення, включно з тими, що зустрічаються в соціальних мережах; активний пошук різноманітних точок зору та взаємодія з протилежними поглядами як протидія ефекту фільтрувальних бульбашок і ехокамер; практика уважного використання соціальних мереж, наприклад обмеження часу, проведеного на цих платформах, перевірка інформації та залучення до роздумів і саморегуляції; ініціативи, спрямовані на цифровий добробут для заохочення здорових звичок в Інтернеті, зокрема робити перерви в соціальних мережах, брати участь в офлайн-діяльності та культивувати практики усвідомленості [3, с. 3–4; 4; 5, с. 232–234].

У цифрову еру соціальні мережі продовжують формувати наші когнітивні процеси та соціальну поведінку, зростає інтерес до розуміння їхнього впливу на ключові психологічні конструкції, такі як емпатія та критичне мислення. Щоб пролити світло на цю тему, дослідники в галузі психології застосували різні методи дослідження, щоб дослідити рівні емпатії та критичного мислення серед користувачів соціальних мереж.

Оскільки соціальні медіаплатформи стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, дослідники в галузі психології присвятили значні зусилля розумінню їхнього впливу на ключові психологічні конструкції, такі як емпатія та критичне мислення. Попередні дослідження дали неоднозначні висновки щодо зв'язку між використанням соціальних медіа та рівнем емпатії.

Деякі дослідження показали, що надмірна активність соціальних медіа може бути пов'язана зі зниженням емпатії, особливо когнітивної емпатії, яка передбачає здатність розуміти та розпізнавати емоційні стани інших. Наприклад, дослідження Konrath et al. (2011) виявили значне зниження рівня емпатії серед студентів коледжу протягом 30 років, причому найрізкіші падіння відбулися після 2000 року, що збіглося з розвитком платформ соціальних мереж. Дослідники пояснюють цю тенденцію, зокрема, збільшенням використання цифрових комунікацій і зменшенням взаємодії віч-на-віч, що сприяє розвитку емпатії [6, с. 189–191].

Однак інші дослідження показали позитивний зв'язок між використанням соціальних мереж і співпереживанням. Дослідження, проведене Воссеном і Валкенбургом (2016), показало, що підлітки, які брали

участь в онлайн-спілкуванні з реальними друзями, демонстрували вищий рівень емпатії порівняно з тими, хто переважно використовував соціальні медіа в некомунікативних цілях [7, с. 87–89]. Ці протилежні висновки свідчать про те, що зв'язок між соціальними медіа та емпатією може мати нюанси та залежати від таких факторів, як конкретні моделі використання, якість онлайн-взаємодії та індивідуальні відмінності.

Дослідження впливу соціальних мереж на критичне мислення також дали неоднозначні результати. Деякі дослідження висвітлюють потенційні проблеми, які створюють платформи соціальних мереж у розвитку навичок критичного мислення. Наприклад, дослідження Sastry and Siraj (2019) виявило, що надмірне використання соціальних мереж пов'язане з нижчим рівнем критичного мислення серед студентів. Дослідники пояснюють це відкриття потенційним впливом алгоритмів соціальних мереж, які можуть створювати бульбашки фільтрів і ехо-камери, обмежуючи вплив різноманітних думок та перешкоджаючи розвитку здібностей критичного мислення [8, с. 2–4]. Крім того, дослідження Allcott і Gentzkow (2017) вивчало поширеність дезінформації та фейкових новин на платформах соціальних мереж, підкреслюючи важливість навичок критичного мислення для оцінки довіри до джерел онлайн-інформації [9, с. 227–233].

З іншого боку, деякі дослідники припускають, що соціальні мережі також можуть надати можливості для розвитку навичок критичного мислення. Дослідження 2019 року виявило, що участь в онлайн-дискусіях і дебатах на платформах соціальних мереж може сприяти критичному мисленню, відкриваючи людям різні думки та заохочуючи їх оцінювати аргументи та докази [10, с. 174–179].

Узагальнюючи, попередні дослідження взаємозв'язку між соціальними медіа, емпатією та критичним мисленням дали неоднозначні результати, що відображає складність цього питання. Хоча деякі дослідження припускають потенційний негативний вплив на емпатію та здатність до критичного мислення, інші підкреслюють потенційні переваги та можливості, які надають платформи соціальних мереж. Фактори модерування, такі як індивідуальні відмінності, моделі використання, охоплення контенту та медіаграмотність, відіграють вирішальну роль у формуванні результатів. Оскільки соціальні медіа продовжують розвиватися та проникати в різні аспекти нашого життя, необхідні подальші дослідження, щоб зрозуміти нюанси цих стосунків і сформулювати стратегії сприяння співчуттю, критичному мисленню та відповідальній участі в соціальних мережах.

Отже, нами припускається, що особливістю низького рівня критичного мислення у користувачів соціальних мереж є супровід низьким рівнем емпатії.

Jirepatypa:

1. Shieh, Chich-Jen, and Jaitip Nasongkhla. Effects of motivation to use social networking sites on students' media literacy and critical thinking. *Online Journal of Communication and Media Technologies*. 14.1 (2024): e202404.
2. Cheng, Li, et al. Impact of social media use on critical thinking ability of university students. *Library Hi Tech* ahead-of-print (2022).
3. Elsayed, Saber. Towards Mitigating ChatGPT's Negative Impact on Education: Optimizing Question Design Through Bloom's Taxonomy. *2023 IEEE Region 10 Symposium (TENSYP)*. IEEE, 2023.
4. Guzys, Diana. Moral distress: A theorized model of influences to facilitate mitigation and resilience. *Nursing & health sciences* 23.3 (2021): 658–664.
5. Plaza, A. Mitigating the Impact of Fake News on Selected College Students. *International Journal of Advanced Research in Science Communication and Technology* (2023): 716–721.
6. Konrath, Sara H., Edward H. O'Brien, and Courtney Hsing. Changes in dispositional empathy in American college students over time: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review* 15.2 (2011): 180–198.
7. Vossen, Helen GM, and Patti M. Valkenburg. Do social media foster or curtail adolescents' empathy? A longitudinal study. *Computers in Human Behavior* 63 (2016): 118–124.
8. Baubie, Kelsey, et al. Evaluating antibiotic stewardship in a tertiary care hospital in Kerala, India: a qualitative interview study. *BMJ open* 9.5 (2019): e026193.
9. Allcott, Hunt, and Matthew Gentzkow. Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of economic perspectives* 31.2 (2017): 211–236.
10. Valenzuela, Sebastián, Yonghwan Kim, and Homero Gil de Zúñiga. Social networks that matter: Exploring the role of political discussion for online political participation. *International journal of public opinion research* 24.2 (2012): 163–184.